

ANTICKÁ MYTOLOGIE

řecké mýty

řecká mysteria

etruské mýty

římské mýty

- Řekové nemají **posvátná písma**
  - původní řecké náboženství nemělo **soubor dogmat** ani **organizovanou církev**, jen vlastní **bohy**, kterým obětovali pro svůj prospěch nebo k odvrácení pohromy
- antická mytologie pravděpodobně čerpala některé prvky z jiných starověkých kultur (byť někteří badatelé to odmítají – viz kulturní darwinismus)
  - v oblasti Mezopotámie nacházíme mýty o **Ištaře** sestupující každoročně do podsvětí vysvobodit svého milence **Dumuziho** (v Řecku **Persefona**)
  - v Egyptě je **Usir** bohem věčného života a znovuzrození, (v Řecku **Dionýsos**, včetně divadelního předvádění událostí ze života boha)
- antické **náboženství** i **mytologie** mají kořeny ve společném **indoevropském dědictví**

Indoevropané na Peloponésu:

- kolem roku **2.000 př.n.l.** začaly na **Peloponéský poloostrov** přicházet první **indoevropské kmeny**
  - měly společné náboženské kořeny i prajazyk
  - před nimi zde žijící obyvatelé (dobyvatelé z Malé Asie) už uměli zpracovávat **bronz**
- do té doby spadá počátek **krétské civilizace** se střediskem moci v **Knóssu**
  - v krétském náboženství měla dominantní postavení **ženská božstva** – nebeská i podsvětní
  - dochovalo se z jejich kultury několik **sošek** nahých či poodhalených **bohyní** s hady, lodkou či vládkyní šelem a stromů – patrně měly spojitost s plodností, úrodou či válkou

- tento kult **bohyň** byl spjat s **hadem a lunou** (had svléká kůži, luna přibývá a ubývá) šlo o symboly **smrti a znovuzrození**
- Řekové od nich převzali kult mořského **boha Poseidóna**
  - jeho jméno znamená „*manžel bohyně země*“
- **mužská božstva** tehdy bývala zobrazována v podobě **býka** jakožto symbolu **síly a plodnosti**
  - mladí muži se stávali dospělými po absolvování iniciačního **tance s býkem** [viz mozaika]

iniciační tanec s býkem

býčí hlavy z Kréty (býčí kult)

Mýtus o Mínoťtaurovi:

- v kréťském Knóssu vládl mocný král Mínós – jeden ze 3 synů **Dia** a smrtelné pozemšťanky **Európy**:
  - ve snaze dokázat, že mu **bohové** splní **každé přání**, požádal svého strýce Poseidóna, aby mu z **moře** poslal bílého **býka**, přičemž mu slíbil býka **obětovat**
  - měl to sice v úmyslu, jenže býk byl tak **nádherný**, že se Mínos nebyl schopen **odhodlat** ho Poseidónovi obětovat, **ukryl** ho a Poseidónovi obětoval **jiného**
  - Poseidón se mu za to krutě **pomstil**: seslat na svého býka **zuřivost** a vzbudil v Mínoťově manželce Pásifaé **lásku** k tomu býkovi... Pásifaé sdílela s býkem lože a z jejich spojení se narodila obluda s lidským tělem a býčí hlavou: Mínoťtauros

Pásifae s malým Minotaurem

- Mínós po vítězném návratu z války s **Athénami** zjistil, že jeho manželka porodila Mínótaura, a tak pověřil geniálního řemeslníka Daidala provedením důmyslné stavby **Labyrinthos**, ze které nebude schopen **nikdo uniknout** – do Labyrinthu dal **Mínótaura zavřít**
- po vítězné válce s Athénami (athénský král Aigeus mu předtím závistně **zabil syna** za to, že zvítězil na athénských hrách) stanovil, že mu Athény musí jako **daň** každý **9. rok** poslat **7 jinochů** a **7 panen**, které pak Mínótaurovi předhazoval
- Théseus (spolu s **Héraklem** považován za jednoho z **největších hrdinů** řeckých mýtů), syn boha moře **Poseidóna** a Aithry, manželky **athénskému králi Aigea** (který už pro vysoký věk nemohl mít potomky), se rozhodl **Mínótaura zabít** – **odplul** na lodi coby 1 z jinochů určených k obětování na **Krétu**

Minotauros a Labyrinthos na minci

- než tam byla **skupinka** panen a jinochů **zavřena** do Labyrintu, kráčela v **průvodu ulicemi** města Knóssos, kde **Thésea** spatřila Mínoova dcera **Ariadné** a hned se do něj **zamilovala**
- na **Daidalovu radu** dala Théseovi **klubko** nití s tím, že stačí nit **uvázat** u **vchodu** a nechat ji **odvíjet**, aby v temném bludišti nezabloudil
- **Théseus** Ariadně slíbil, že stvůru zabije, a poté si Ariadnu **odveze** z Kréty do Athén a **ožení** se s ní
- v Labyrinthu zastihl **Mínótaura** ve **spánku** a pouhými **pěstmi** ho omráčil a **zabil** (podle některých verzí i maleb tak učinil **kouzelným mečem**, který mu předtím dala i s klubkem **Ariadne**)
- cestu z Labyrinthu skutečně našel a hned poté s **Ariadnou** a zachráněnými druhy nastoupil na **lod'**

Théséus zabíjí Minotaura (Louvre)

Théséus a Minotauros (detail)

Théseus a Minotauros (detail z předchozího výjevu)

- cestou zpátky se zastavili na **ostrově Naxu**, kde **přenocovali**, ale hned ráno **odpluli bez Ariadny**, kterou tam nechali... ta po probuzení spatřila na obzoru už jen mizející loď s Théseem a ostatními
- verze vysvětlení tohoto opuštění jsou dvě:
  - 1) **Théseus** na Ariadnu **zapomněl**
  - 2) Adrianě ve snu bůh **Dionýsos** přikázal, aby na ostrově zůstala, že se s ní chce **oženit**, což se následně stalo
- když Théseova loď **příplouvala k Athénám**, Théseus spěchem při nalodění zapomněl vyměnit plachty, a tak jeho otec **Aigeus** spatřil **černé plachty**, propadl zoufalství a v domnění, že je syn mrtev, **skočil do moře**, jež se od té doby nazývá **Egejské**

Dionýsos a Ariadne s potomky

- Théseus se stal **athénským králem**, oženil se a jeho **ženou** se stala 2. Mínoova dcera **Faidra** (zamilovala se následně do jeho syna **Hippolyta**, když byl Théseus v **Tartaru**, aby unesl **Persefonu**, což se mu nezdařilo, zachránil ho až hrdina **Héraklés**)
- vládl moudře, ale stále toužil po **hrdinských činech**, proto vydal do světa (např. s **lásonem** plul na lodi Argonautů do **Kolchidy** pro zlaté rouno, s **Héraklem** táhl do války proti **Amazonkám** a domů se vrátil s jejich vůdkyní **Antiopou**, kterou si vzal za manželku atd.)
- krétská civilizace byla **zničená** kolem roku **1.400 př.n.l.**
  - sérií zemětřesení
  - následně občanskou či jinou válkou

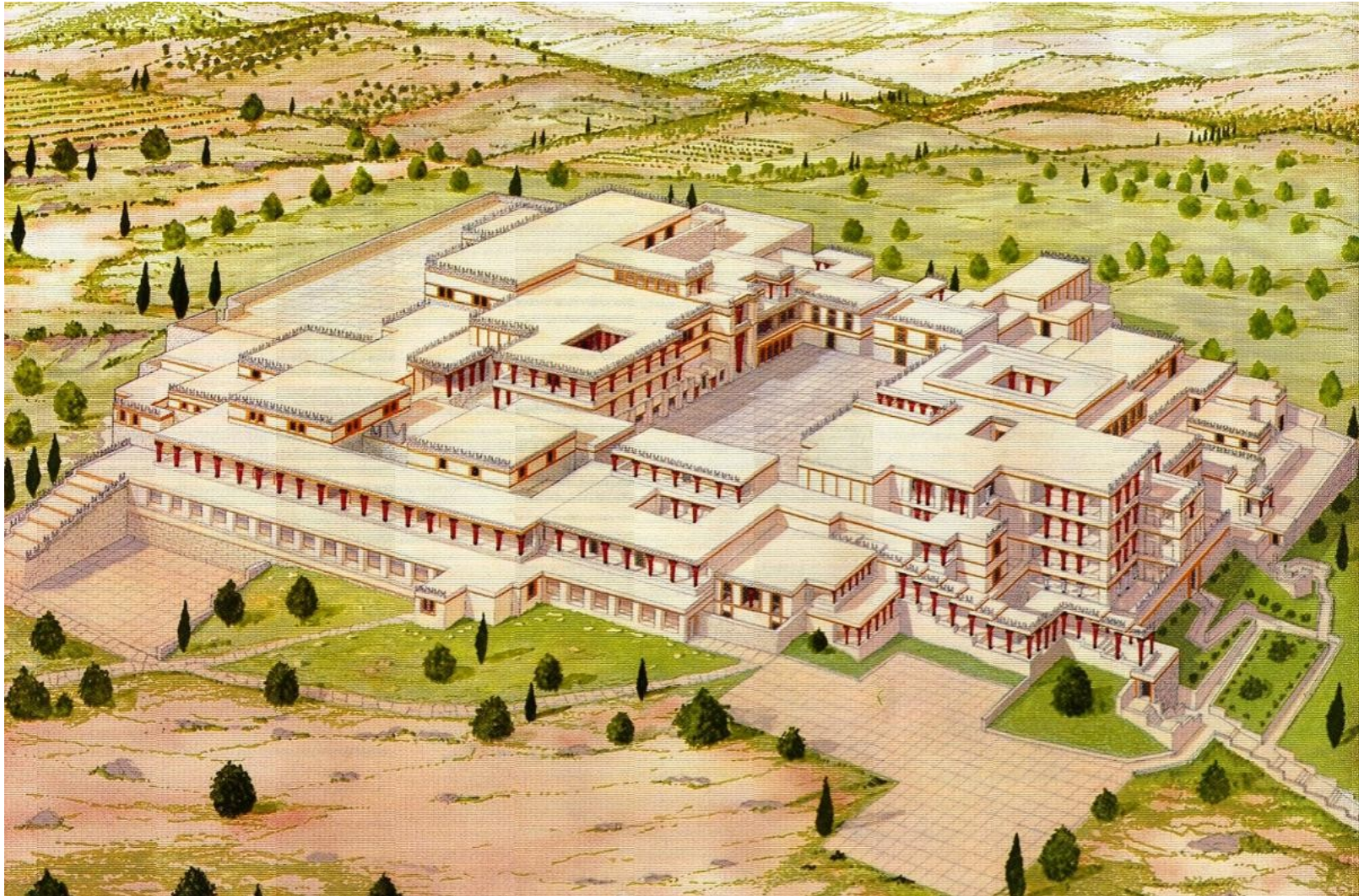

Antiope (vlevo), jedna z Amazonek (vpravo)

Knósos: ruiny paláce

Knósos: hypotetická rekonstrukce paláce

Duchovní symbolika býka:

- **býk** byl v Indii uctíván jako posvátné zvíře:
  - mytologický býk **Nandi** je jízdním zvířetem boha **Šivy** a představoval **ego** (tedy vše pozemské a hmotné, tvořené májou)
  - symbolika ega souvisela s plochým kruhovým kamenným oltářem (umístěným před sochou býka), na nějž se obětují obětiny; to vše představuje **ego**, které musí být **obětováno**, aby si jedinec mohl plně uvědomit své vnitřní **božství** a po odevzdání se bohu s ním splynul v nekonečnou bytost

- jeskyně **Býčí skála** v Moravském krasu byla místem pradávného **býčího kultu** (už od dob paleolitu)
  - o zdejším býčím kultu svědčí kromě starých místních pověstí a názvu jeskyně také **soška býka**, kterou tam archeologové roku 1869 našli (název jeskyně pochází z mnohem dřívějších dob, než kdy zde byla nalezena soška býka, nejstarší písemný záznam o ní pochází z roku 1663)

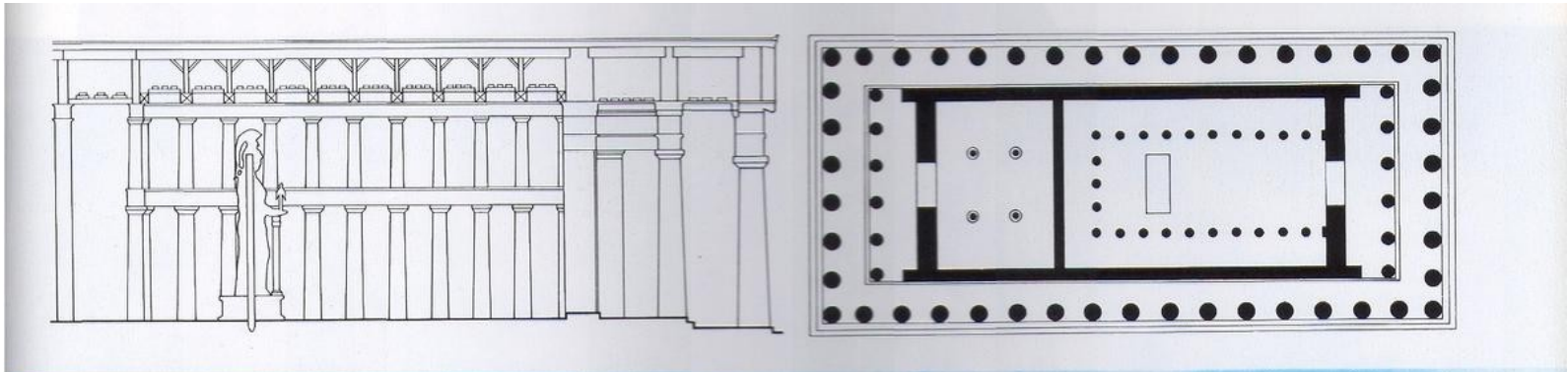

Tvůrci většiny nám známých řeckých mýtů:

- kolem roku **2.000 př.n.l.** se na **Peloponésém poloostrově** usídlili **Achájové**
  - především v okolí **Mykén**, Arga a Pylu
  - mluvili **řecky** a vytvořili civilizaci, jejíž vrcholné období spadalo do let **1.400–1.200 př.n.l.**
- kolem roku **1.220 př.n.l.** se na Peloponésu usídlil další indoevropský kmen – **Dórové**
  - uměli zpracovávat **železo** a jejich společnost měla válečnický ráz
  - dosavadní uctívání **ženských božstev** bylo nahrazeno uctíváním **mužských božstev** včetně s nebeským **Diem** a **Apollónem**

- **Achájové s Dóry** byli tvůrci většiny **mýtů**, které z řeckého starověku známe
  - včetně mytických okruhů souvisejících s **trojskou válkou**
  - hovoří se v tomto smyslu obvykle o **mykénském náboženství** (střediskem Achájů byly Mykény)
- tyto kmeny byly podle řecké mytologie potomky **prvních lidí** – **Deukalióna** a **Pyrrhy**
  - přežili potopu, proto se Řekové někdy nazývali synové Deukaliónovi
- když řeckou pevninu ovládly tyto kmeny a zavedli **patriarchální společnost**, začala se uctívat **mužská božstva** spjatá s **kultem slunce**
  - **Zeus** (nebe), **Apollón** (světlo), **Hélios** (slunce) – tito stáli v protikladu ke chmurnému **světu podsvětí**

- **Athény** se staly kulturním a duchovním **střediskem** Řecka až za vlády **Perikla** (459–432 př.n.l.)
  - v Athénách tehdy žili dramatici **Aischylos** (†456 na Sicílii), **Sofoklés** a **Eurípidés**, sochař **Feidiás** (mj. autor Diovy nadživotní sochy v chrámu), historik **Hérodotos** aj.
  - Perikles dal také opravit **Akropoli** s **Athéniným chrámem**, neboť utrpěla značné škody za **perských válek** (léta 490–479 př.n.l.), po nichž vzrostla moc vítězných Athén, dal také k Akropoli přistavět vstupní bránu **Propylaje**

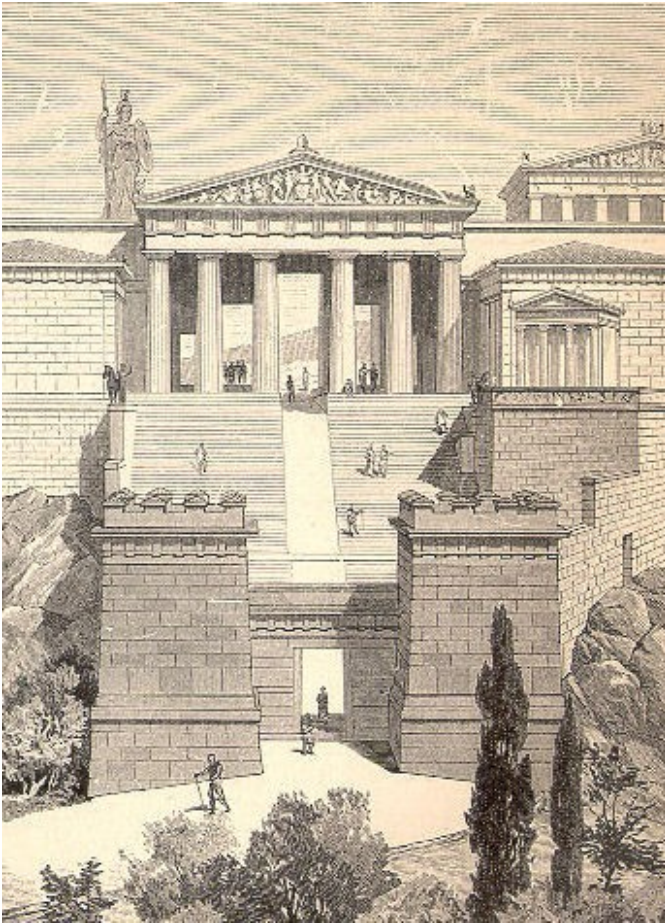
Akropolis: Parthenon (Athénin chrám)

Akropolis: celkový pohled

Akropolis: výtvarná rekonstrukce

Akropole: Propylaje (dobový nákres a dnešní stav)

